

פרפראות

פאר

ראש השנה וילך תשפ"ב

ראש השנה וילך תשפ"ב

א, עשיית התרת נדרים בערב ראש בשנה
ב, בתפילת לדוד מזמור מרומז הכנה לראש השנה
ג, כי הוא על ימים יסדה נראה מיותר בפסוק ביאור הענין
ד, אכילת תפוח בראש השנה לתיקון חטאו של אדם הראשון
ה, אין לנו מלך אלא אתה כמעשה הדבורים טעם לאכילת דבש ברי"ה
ו, אמירת שנה טובה ומתוקה ובשם ומלכות, על תפוח בדבש דייקא
ז, באכילת רימון בראש השנה רמז יש על עשיית חטא שלא מרצון
ח, תירוץ בקושי התוס' איך לומדים מהפסוק שישראל נמשלו לתפוח
ט, אכילת סימנים לסימנא מילתא האם הוא בירור המזל או גרימת המזל
י, לנוהגים באכילת סימנים בשתי הימים של ראש השנה
יא, למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך בגימטריא ראש השנה
יב, אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם שלא אצטרך למלוך בכח
יג, ביאור במ"ש מודה אני לפניך מלך חי וקים
יד, ביאור נאה בדרך צחות בפיוט מלך זכור אחוז קרן
טו, ביאור בקושיה מהו איל אחר נאחז בסבך
טז, על הנער ועל אמתך ביאור הכתוב
יז, רמז בכתוב לעלית רגלים
יח, רמז בדרך צחות להתנהגות הישמעלים דהיום
יט, בקשתה של חנה שהמרירות לא תעבור לבנה שמואל
כ, עלי נתכוין לפטור את מי שאינם מכוונים בתפילתם
כא, במה זכתה אם סיסרא שילמדו ממנה סדר תקיעות כיצד
כב, בעבור הרעימה רמז למה שאמר הכתוב תפילה בלשון רעם
כג, הכתוב וכעסתי צרתה מבואר ע"ד מעשה שהיה אצל החידושי הרי"ם
כד, קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

כה, מלכיות זכרונות שופרות הם כנגד ג' עיקרים מהרש"א
כו, במה נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה במלכיות מלכות או אינה מלכות
כז, טעם לתקיעת שופר בקרן מצינו בתפילת חנה
כח, לערבב את השטן י"ל להפוך את השטן מקטגור לסנגור
כט, ביאור השאלות שיש להקשות בפיוט ונתנה תוקף
ל, ביאור משול כחרס הנשבר ע"ד שבור את החבית ושמור את יינה
לא, איך הוא לימוד זכות במה שאמר א"א ימחו על קידוש שמך
לב, ביאור כפתור ופרח בפיוט ובבן הנעקד ואם כבנים אם כעבדים
לג, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו הוא תשרי שאז נברא עיון יעקב
לד, ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים
לה, אני ראשון ואני אחרון ע"ד השפת אמת גם בגימטריא
לו, ביאור בפיוט, אם תמצה עמק הדין
לז, ביאור בפיוט באין מליץ יושר מול מגיד פשע
לח, ביאור בפיוט תעבור על פשע ותמחה אשם
לט, קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו
מ, ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים ע"ד פרקי דרבי אליעזר
מא, ביאור הפסוק הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים
מב, הבקשה אחת שיש לבקש בראש השנה
מג, אחת שאלתי ודין ודברים שבין הקב"ה לדוד המלך
מד, הנהגת יהושע את העם לדעת הקב"ה הנהגת יהושע את העם לדעת מש"ר
מה, שכרם של מביאי הקטנים ע"ד עקידת יצחק וע"ד בן יהוידע
מו, ביאור במה שאמר ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם
מז, טענת השמש שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד

א, עשיית התרת נדרים בערב ראש בשנה

איתא בגמרא (שבת דף לב עמוד ב) בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים, שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך. איזה הן מעשה ידיו של אדם - הוי אומר: **בניו ובנותיו של אדם.**

יש לבאר, למה מעשה ידיו הם בניו ובנותיו של אדם, וכי כל מה שעושה אין זה מעשה ידיו,

כתב המהרש"א (ראש השנה דף כז עמוד א ד"ה, כמאן מצלינן האידינא) כר"א דאמר בתשרי נברא עולם כו'. וכבר כתבנו דבפרקי ר"א (פרק ח') מפורש דתחלת הבריאה ביום א' היה בכ"ה באלול וביום ו' (הוא) נברא אדם וע"ש זה נקרא ר"ה תחלת מעשיך שהאדם היה תכלית של כל הבריאה וכאלו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם ונקרא ר"ה תחלת מעשיך שהאדם הוא עיקר המעשים ומסיים זכרון ליום ראשון שע"כ נקרא יום ו' ר"ה שבו נברא האדם זכרון שהוא זכרון ליום ראשון שיהיה יום זה ראשון של השנה אבל **יום כ"ה באלול לא נקרא יום ראשון אלא יום א' מטעם המפורש במדרשות (בראשית רבה פרק ג') שבו היה ה' אחד:**

כתב המהרש"א (ראש השנה דף י עמוד ב) בתשרי נברא העולם כו'. יצא לנו מאלו דברים כי לכך נקבע ראש השנה באחד בתשרי לפי שהעולם נברא בו דהיינו האדם ובו בא האדם לדין על שחטא ושב אדם הראשון והקב"ה ברחמים שברא העולם מחל לו וע"כ בו ביום נבראו אבות אברהם ויעקב ע"ש מדת חסד ורחמים והוא סימן לבניהם לבא עמהם ברחמים בדין ביום הזה אבל יצחק שהוא מדת הדין נברא בפסח שבו היה שולט מה"ד על המצריים במכת בכורות וישראל נגאלו בו ע"י מ"ה הקשה על המצריים:

מבואר, כי מעשיו של הקב"ה הם בניו ובנותיו כנאמר תחילת מעשיך וביאור המהרש"א, לפיכך מעשיו של אדם הם בניו ובנותיו,

יש לומר, דלפיכך עושים התרת נדרים בער"ה, כי אלו מעשה ידיו של הקב"ה ואלו מעשה ידיו של האדם

ב, בתפילת לדוד מזמור מרומז הכנה לראש השנה

איתא בגמרא (פסחים קי"ז ע"א), כשאמר דוד,

"לדוד מזמור", מלמד, ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה,

"מזמור לדוד", מלמד שאמר שירה, ואחר כך שרתה עליו שכינה,

ללמדך שאין השכינה שורה, לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, ע"כ,

הכנה לראש השנה בהשראת השכינה

לפי זה אפשר לומר, כי על כן אנו אומרים מיד בתחילת ראש השנה, "לדוד מזמור", שצריך לעשות הכנה להשראת השכינה קודם שבאים לראש השנה להתפלל וזהו, כדי שתשרה שכינה, ואח"כ לומר שירה,

ג, כי הוא על ימים יסדה נראה מיותר בפסוק ביאור הענין

כתיב (תהלים כ"ד) "לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וגו', "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה",

יש לשאול, למה הוסיף דהע"ה "כי הוא על ימים" יסדה, שנראה כנתינת טעם למה לה' הארץ ומלואה,

ביאור בכונת הכתוב על ימים יסדה

אפשר לבאר עפ"י מה דאיתא בגמרא (בי"מ כ"ד) המציל מזוטו של ים וכו' הרי אלו שלו, והטעם משום שנתיאשו והופקעה בעלותם,

לפי"ז אפשר"ל, מכיון שהקב"ה ברא את העולם על ימים ועל נהרות, יאמר האומר, כי עשה כן כי רצה הקב"ה להפקיע את בעלותו על העולם, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול,

על זה אומר דוד המלך, הרי כולם יודעים שה' ברא את העולם ולה' הארץ ומלואה, אי"כ למה צריך להכריז "לה' הארץ ומלואה" אלא לומר למהרהר, שהקב"ה לא הפקיע בעלותו,

תפוח בראש השנה. (עיי"ע במדרש המבואר בליקוטים, הסבר על דברי אדה"ר).

ה, אין לנו מלך אלא אתה כמעשה הדבורים טעם לאכילת דבש בר"ה

דבר פלא בטבע הדבורים שאין להם מלך אלא אחד

בספר עקידת יצחק (שער צ"ה הערה א') כתב בעניין **נפלאות הבורא בטבע הדבורים**, וז"ל,

ומה מאוד גדלו נפלאות הי"ת, אשר שם בחינה זאת בטבע הדבורים, אשר הם קטני ארץ מאוד, כפי אשר יודיעו זאת לנו **חכמי הטבע**,

כי בכל כוורת, יש ט"ז מאות זכרים הנקראים בשם (דראהנען), וכי אלף נקבות עקרות הקטנות מהם, אשר אין להם הכשרון להוליד, הנקראות בשם (ארבייטסביענען) בעבור עשותן כל מלאכת עבודה המצטרפת לקיום כלם,

כי הן תמוצנה עסיס הפרחים לעשות ממנו **דבש** למאכל, **ודונג** לבנות ממנו לשכות שונות, י"ב מאות או יותר להיות משכן לאפרוחי (הדראהנען), ולשכות אחרות קטנות למשכן אפרוחי הדבורים עושי המלאכה, ושאר לשכות להניח שם הדבש, **ולשכות אחרות יותר גדולות למשכן המלכה**,

מלכה אחת ויחידה בכל כוורת

כי בכל כוורת יש רק נקבה אחת הגדולה מכל שאר הדבורים, אשר היא פרה ורבה מאוד, כי תלד בכל שנה כי או לי אלף ביצים, **והיא הגבירה והמלכה לכולם**, על פיה יצאו ועל פיה יבואו, גם המות לא יפריד ביניהם, כי במותה ימותו לרוב כולם, או לפחות יתפרדו ויפוצו אנה ואנה,

ובכל כוורת לא תוכל להיות שוררת כי אם מלכה אחת. עכ"ל בספר בעל העקידה שער צ"ה בהערות שם.

עפ"י הנ"ל **נראה לי לומר**, שזה טעם **לאכילת דבש בראש השנה**, לומר, שאין לנו רק מלך אחד, כבטבע הדבורים. **ואין לנו מלך אלא אתה**.

עיי זה **שעל ימים יסדה**, ורק הקב"ה, הוא בעה"ב של העולם כולו. וזהו, "לה' הארץ ומלואה וגו', וצריך אני להכריז זאת, כי, הוא "על ימים יסדה".

ד, אכילת תפוח בראש השנה לתיקון חטאו של אדם הראשון

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ח ע"ב), ביום שנברא אדם הראשון, בשעה תשיעית, נצטווה שלא לאכול מן האילן, בשעה עשירית סרח, בשעה אחת עשרה נידון וכו', ע"כ, **וליל ראש השנה היה**,

איתא בגמרא (תענית כ"ט ע"ב), "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כריח שדה של תפוחים,

כתב המהרש"א (תענית כ"ט ע"ב ד"ה כריח שדה של תפוחים), עפ"י מה דאיתא במדרשות ובזוה"ק, כי ריח גן עדן שנכנס עם יעקב היה מהבגדים, כדכתיב וירח את ריח בגדיו, שאלו הבגדים עמדו כבר בג"ע, **כי של אדה"ר היו**, כד"א כריח שדה אשר ברכו ה', ובגין ההוא ריח דהוה סליק חמדת ליה למיכל מיניה, ע"כ,

מבואר א"כ, שהיה ריח השדה, ריח של תפוחים שממנו **אכל אדם הראשון**,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה י"ט פסקה י"ב), כתיב (בראשית ג' י"ב) "ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ "ואוכל", אמר ר' אבא בר כהנא "ואכלתי" אין כתיב כאן אלא "ואוכל", **אכלתי ואוכל (עוד)**, רבו עד מאוד הפירושים, בתשובה זו שאמר להשי"ת, שנראית אינה הוגנת,

י"ל כי אוכל עוד הוא בליל ר"ה לתיקון

לפי זה אפשר לומר, כי כוונת אדה"ר שאמר **אכלתי ואוכל עוד** היתה תשובת התנצלות, לפי שנצטער על שאכל,

ועל זה אמר, אכלתי בחטא, ובכדי לתקן זאת, אוכל עוד, בכל שנה בזה היום ובזו השעה,

כדי לברך על התפוח שנה טובה ומתוקה, ועיי' לתקן החטא, וזהו טעם נאה לאכילת

והשתחויתי בית רמון, "בהשתחוייתי בית רימון יסלח ה' לעבדך בדבר הזה",

פירוש הדבר, מכיוון ולא היה מרצוני, להשתחוות לבית רמון בזדון, אלא בעל כרחי, כאשר אדוני נשען על ידי, ע"כ יסלח ה' לעבדך בדבר הזה,

לפי"ז אפשר לתת טעם לאכילת רימון בר"ה

אפשר לומר ברמז דלכן אוכלים רימון בראש השנה, לרמז, כי אם נעשה איזה חטא שלא מרצון, אלא בעל כרחו, כמו שהיה נעמן עושה שלא מרצונו **ברימון**, יסלח ה' לעבדך בדבר הזה.

ח, תירוץ בקושית התוס' איך לומדים מהפסוק שישראל נמשלו לתפוח

איתא בגמרא (שבת פ"ח ע"א) אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי **דכתיב** (שיר השירים ב' ג'), "כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים",

למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך, מה תפוח זה פרו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע,

מבואר, כי המשיל ישראל לתפוח הוא, משום שישראל הקדימו נעשה לנשמע,

קושיית התוספות

הקשו התוספות, (שבת פ"ח ע"א ד"ה פרו קודם לעליו), **איך תימה**, שמביא קרא, "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים", דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח, אלא **הקב"ה** כדכתיב "כן דודי בין הבנים", וקרא (שיר ז') "דריח אפך כתפוחים" הוה ליה לאתווי טפי, עכ"ל התוס',

תירוץ לקושית התוס'

יש להקדים ביאור הכתוב (שיר השירים ו' ג'), "אני לדודי ודודי לי", שהוא בבחינת הקדמת נעשה לנשמע, וכך אפשר לפרש, "אני לדודי" שהקדמתי אני לעשותו דודי, ע"י קבלת הנעשה, בטרם היה משמיע "דודי לי", וזהו "אני לדודי ודודי לי",

ומכיון דחודש אלול הוא בחינת אני לדודי ודודי לי, שהם ר"ת אלול, והוא גם בבחינת

ו, אמירת שנה טובה ומתוקה ובשם ומלכות, על תפוח בדבש דייקא

הפרי היחיד שהפסוק אומר עליו שהוא מתוק

כתיב (שיר השירים ב' ג'), **כתפוח** בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי,

הדבש מתוק מכל

כתיב (שופטים פרק יד פסוק י"ח) "מה מתוק מדבש ומה עז מארי ויאמר להם לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי"

כתיב (יחזקאל פרק ג' פסוק ג') "ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומעיך תמלא את המגלה הזאת אשר אני נתן אליך ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק",

אפשר לומר, שזה הטעם שאומרים שנה טובה ומתוקה על תפוח בדבש דייקא,

ז, באכילת רימון בראש השנה רמז יש על עשיית חטא שלא מרצון

אלישע הנביא מרפא את נעמן מצרעתו

כתיב (מלכים ב' פרק ה') "ונעמן שר צבא מלך ארם, היה גבור חיל מצורע וכו', ויבא נעמן בסוסו וברכבו ויעמד פתח הבית לאלישע",

"וישלח אליו אלישע מלאך לאמר, הלוך ורחצת שבע פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר, ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו, אבי, דבר גדול הנביא דבר אליך, הלוא תעשה, ואף כי אמר אליך רחץ וטהר", "ויורד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלקים וישב בשרו כבשר נער קטן ויטהר,

נעמן מקבל ע"ע שלא לעבוד יותר ע"ז

וישב אל איש האלקים ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל", ויאמר נעמן, לא יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים, כי אם לה',

התנצלות נעמן על השתחויתו שלא מרצונו

לדבר הזה יסלח ה' לעבדך, בבוא אדני (מלך ארם) בית רימון להשתחות שמה (לעבודה זרה), והוא נשען על ידי, (ושלא מרצוני אתכופף)

הקדמת נעשה לנשמע, כמו שפירשנו, לכן בהגעת ראש השנה בסיום חודש אלול, אוכלים תפוח, המרמז הקדמת נעשה לנשמע,

ובכך אפשר לתרץ את קושית התוס'

שהקשו, שהרי הפסוק השווה את הקב"ה לתפוח, לפי שכתוב "כתפוח בעצי היער כן דודי" ואיך אומרים חז"ל **שישראל הם שהשוו לתפוח**,

על זה יש לומר, כי במה שהקדימו ישראל "אני לדודי", המרמז על הקדמת נעשה שאמרו ישראל,

לדודי לי, שהוא הנשמע שהשמיע הקב"ה לי, נמצא, כי מילת **דודי לי** יוכל להתפרש גם, ברמז על כלל ישראל, לפיכך "כן דודי" הוא רמז לעם ישראל שהקדימו "אני לדודי" ולזה כוונו חז"ל, כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים, למה נמשלו ישראל, לתפוח, לומר לך, מה תפוח זה פרו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, ולכן הביאו פסוק זה, ולא תקשה קושיית התוס'.

ט, אכילת סימנים לסימנא מילתא האם הוא בירור המזל או גרימת המזל

איתא בגמרא (כריתות ה' ע"ב, הוריות י"ב ע"א), אמר רב אמי **האי מאן דבעי לידע** אי משכא שתא אי לא (אם יחיה עד סוף השנה) מייתי שרגא, בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא ליומא דכיפורי, וניתלי בביתא דלא נשיב זיקא, אי משיך נהוריה (והנר אינו נכבה) נידע דמסיק שתיה,

ומאן דבעי נעביד עיסקי **ובעי דנידע אי מצלח עיסקי אי לא**, נירבי תרנגולא, (יגדל תרנגולת) אי שמין ושפר, נידע דמצלח,

האי מאן דבעי ניפוק באורחא, **ובעי דנידע אי הדר לביתיה**, ניעול ניקום (יכנס ויעמוד) בביתא דבהתא (חשוך במקצת) אם חזי, בבואה לבבואה דבבואה (יראה את צל צילו) נידע דאתי לביתיה,

ולאו מילתא היא, דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה (פירש רש"י, דלא ליעביד איניש הכי, דלמא הוי סימנא בישא, ומצער נפשיה ומיתרע מזליה, ע"כ,

אכילת הסימנים

אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא, ורוביא, כרתי, סילקא, ותמרי, ע"כ,

מבואר, דע"י חלישות הדעת של אדם, יכול מזלו להרע, כאומרז"ל **דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה**,

הקושיא איך מביא ראיה מבירור המזל לגורם למזל

יש להקשות, הרי דברי רב אמי שאמר האי מאן דבעי לידע וכו', הם דברים שכשהאדם רוצה לברר לגבי מזלו, שיוכל לבדוק מה נגזר עליו בשמים שיקרה לו,

אך דברי אביי שאמר, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, הכונה היא, שהאדם יעשה סימנים על ידי אכילתו, שעל ידי אותם סימנים, יהיה גורם שישתנה מזלו לטובה, א"כ מהו הלשון, "השתא דאמרת סימנא מילתא היא", הרי הסימן של רב אמי הוא **בירור המזל**, והסימן של אביי הוא **גורם למזל**, ואין הנידון דומה לראיה,

ביאור העניין שהשוואה היא כי חלישות הדעת הוא גורם למזל להשתנות

יש לפרש כך, מכיוון דבסוף דברי רב אמי אומרת הגמרא ולאן מילתא היא, **דילמא חלשא דעתיה**, ופירש רש"י, שהמזל משתנה על ידי פעולות האדם עצמו, כאשר **חלשא דעתיה**, ואז מתרע מזליה,

ועל זה אומרת הגמרא "השתא דאמרת" וכו', מכיוון דחלישות הדעת יכול לגרום לאיתרע מזליה, ולכן יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, כדי לרומם את רוחו, ולא יחלש דעתיה, דלא ליתרע מזליה,

ומה שאמר "השתא דאמרת סימנא מילתא היא" כונתו לסוף דבריו של רב אמי. שלא לעשות כן.

י, לנוהגים באכילת סימנים בשתי הימים של ראש השנה

בספר בן יהוידע (הוריות דף י"ב), כתב, יהא רגיל איניש, שנקיט לשון רגיל, לרמוז שיעשה זה הסימן **בשני ימים של ראש השנה בלילות ובימים**,

יא, למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך בגימטריא ראש השנה

כתיב (תהלים קי"ט צ"א)

489	=	למשפטיך
120	=	עמדו
61	=	היום
30	=	כי
55	=	הכל
106	=	עבדיך
861	=	ס"ה
501	=	ראש
361	=	השנה
861	=	ס"ה

חושבנא דדין כחושבנא דדין.

יב, אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם שלא אצטרך למלוך בכח

איתא בגמרא (ראש השנה ל"ד ע"ב), אמר רבה אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני, מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם,

כתיב (יחזקאל כ' ל"ג), חי אני נאם ה' אלקים, "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

וכך אפשר לפרש הפסוק, אמרו לפני, מלכיות, תגידו אתם מלכיות לפני, כדי

שתמליכוני עליכם, כדי שאתם תמליכו אותי עליכם מרצונכם,

לפני שאני יאמר מלכיות, ואצטרך ח"ו בכח למלוך עליכם, כמו שאה"כ, (יחזקאל כ' ל"ג), "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

ולכן, תמילוכני אתם, לפני, כי אם לא, אמלוך עליכם ביד חזקה, וזהו, אמרו לפני מלכיות, לפני שאני אמלוך עליכם בכח,

ואז יתקיים בחימה שפוכה על הגויים **כמאמר הכתוב** (ירמיהו י" כ"ה) "שפך חמתך, על הגוים אשר לא ידעוך, כי אנחנו יודעי שמך ומלכותך עלינו, ואין צורך להגיע ח"ו אל "ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

יג, ביאור במ"ש מודה אני לפניך מלך חי וקים

אפשר לומר בדרך משל, אם ילד אינו רוצה להודות, ואביו אומר לו, אם לא תודה אעניש אותך, עד שתודה על האמת,

כך אנו אומרים, מודה אני, אנחנו מודים בכך שאתה הוא מלך חי וקים, לפניך, כלומר, לפני שנצטרך להודות בעל כרחינו כי אתה הוא המלך חי וקים,

יד, ביאור נאה בדרך צחות בפיוט מלך זכור אחוז קרן

בפיוט שחרית יום א', מלך, זכור, אחוז, קרן, בדרך העולם, כאשר אדם בא להשקיע את כספו, עושים זכרון דברים שכתוב, כמה הוא אחוז הקרן, וכמה הם אחוזי הרווח,

ובכך אפשר לפרש בדרך צחות, שבקשתנו היא, מלך, זכור, שבזכרון הדברים שלנו יהיה כתוב, כי אחוז אחד מכל הרווח, תחשב כל מצווה שאעשה, שהיא הקרן שאני משקיע, ואתה ה' תשלים את אחוזי הרווח, בעוד

וזהו באין מליץ, יושר, פירוש, כאשר תקרא ביושר, את המילה **פשע**, לא ניתן ח"ו להמליץ רחמים עלינו, בכ"ז בקשתנו, **ממול** מגיד **פשע**, להגיד פשע, **ממול**, ואז זה הופך ל**שפע**,

טו, ביאור בקושיה מהו איל אחר נאחז בסבך

איתא בגמרא (ירושלמי תענית י" ע"ב, פרק ב' ה"ד) **כתיב** (בראשית כ"ב כ"ג) "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל, אחר, נאחז, בסבך, בקרניו", מהו "אחר" א"ר יודה בי ר' סימון **אחר** כל הדורות, עתידין בניך ליאחו בעונות ולהסתבך בצרות וסופן להגאל בקרניו של

איל הזה שנאמר [זכריה ט יד] וה' אלקים בשופר יתקע והלך בסערות תימן.

קושיית המפרשים, כי לשון הכתוב משמעו איל אחר ולא יצחק, ולא אחר שלאחר זמן

אפשר לומר, כי אברהם אבינו (בראשית ט"ו ח') הובטח לו כי ביצחק וכו' וביקש במה אדע, וניתן לו ההבטחה בברית בין הבתרים, ששם נאמר, "קחה לי וגו' ואיל משלש", וכשראה א"א שהולך לשחוט את זרעו את יצחק,

ולא ידע, ממה נפשך, אם ברית בין הבתרים קיים בהבטחת יצחק איך העקידה קיימת, ואם העקידה קיימת איך ברית בין הבתרים קיים, ואיך אפשר לקיים שניהם, וכאשר נשא עיניו, וירא את האיל האחר, הכוונה לאיל של ברית בין הבתרים, ואז הבין כי הבטחת ברית בין הבתרים קיים, וזהו והנה איל אחר,

טז, על הנער ועל אמתך ביאור הכתוב

כתיב (בראשית כ"א י"א) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך,

לכאורה קשה, בפסוק נאמר במפורש שהרע לאברהם רק על אודות בנו, ולמה אמר לו הקב"ה, אל ירע בעיניך גם על הנער וגם על אמתך,

רק י"ל הפירוש, כיוון שהפסוק אומר על "אודות בנו", הכונה שאברהם אבינו הצטער על כך שהגר המצרית גרמה שיצא כך בנו ישמעאל, וזהו אודות בנו, פירוש הסיבה שגרמה לכך. וע"ז אמר הקב"ה על הנער ועל אמתך.

יז, רמז בכתוב לעלית רגלים

כתיב (בראשית כ"ב י"ד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה,

אפשר לומר, שיש בכתוב רמז, כי במקום ההוא שהוא בית המקדש, יעלו לרגל, ועל עולי הרגלים נאמר כשם שבא לראות את ה', שזה ה' יראה, כך בא לראות שזהו ה' יראה.

וזה הרמז, המקום ההוא, כלומר מקום המקדש, ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה,

יח, רמז בדרך צחות להתנהגות הישמעלים דהיום

כתיב (בראשית כ"א ט"ו) ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים, ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת,

כאן רמזה תורה על דרכם של הישמעאלים המחבלים, שמסתתרים בין העצים ויורים בחיצים, וזה הרמז בכתוב, תחת אחד השיחים, וראתה בעיניה כיצד הוא יורה מטחוי קשת, וזה הרמז, ותשלך את הילד תחת אחד השיחים, ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת, וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

יט, בקשתה של חנה שהמרירות לא תעבור לבנה שמואל

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "והיא מרת נפש", ובהמשך "ומורא לא יעלה על ראשו",

אפשר לומר, בדרך צחות, כי מורא לשון מרירות, וזאת היתה בקשתה כי המרירות לא תעבור אליו. ומורא לא יעלה על ראשו.

כ, עלי נתכוין לפטור את מי שאינם מכוונים בתפילתם

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה",

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א), אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה, מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו,

איתא בגמרא (עירובין ס"ה ע"א), יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר, לכן

יהיו חלקם בחיים עי"ז, ומשום כבודו לא הזכירו בפירוש, וכן במזומן לחיי העוה"ב, או י"ל חלקם בחיים שבחיים שאל כן לכך נעשה רצונו וחפצו, עכ"ל,

אולי יש לומר, שנתגלגל זכותה ללמוד ממנה, כדי להוכיח שנתרצה התיקון של רבי עקיבא.

עוד יש לומר עפ"י הא דאיתא בגמרא (מגילה דף טו עמוד א) תנו רבנן: רחב בשמה חטאה, **יעל בקולה**, אביגיל בזכירתה, מיכל בת שאול בראייתה.

כתב המהרש"א, **ויעל בקולה** דכתיב בה ותאמר אליו סורה אדוני סורה גוי שע"י דיבורה **וקולה** תבעה סיסרא כמפורש במס' נזיר כ"ג ע"ב וביבמות ק"ג ע"ב, עיי"ש,

אפשר לומר, **בקולה** שמהנס שעשתה יעל, וע"ז ותיבב אם סיסרא, להזכיר גודל הנס של הצלת ישראל, ע"י קולה, זכו ללמוד את **קולות השופר** ע"י ותיבב אם סיסרא,

כב, בעבור הרעימה רמז למה שאמר הכתוב תפילה בלשון רעם

כתיב (שמואל א' ו') "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה",

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ז ע"א), א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו, שטן, כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב, אמר: חס ושלום, מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם, פנינה דכתיב (שמואל א' ו') "וכעסתה צרתה גם כעס **בעבור הרעימה**",

כתב רש"י (בבא בתרא טז ע"א), **בעבור הרעימה** שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל.

כתב רש"י (שמואל א פרק א פסוק ו) **גם כעס** - כעס אחר כעס תמיד, לכך נאמר **גם כעס**, היתה אומרת לה כלום קנית היום מעפורת לבנד גדול או חלוק לבנד קטן, בעבור הרעימה שתתאונן, **ורבותינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל** ולשם שמים נתכוונה, עכ"ל,

איתא במדרש (ילקוט שמעוני שמואל א - פרק א - רמז עז), וכעסתה צרתה גם כעס. מכעסת וחוזרת ומכעסת, מה הוות א"ל זבנת לברך רבא סודר וכתונת וחלוק. א"ר נחמן בר אבא

שמעי נא זאת ענייה ושכורת ולא מיין וכו', מאי יכולני לפטור דקאמר **מדין תפלה**, ע"כ,

כתב רש"י, יכולני **לפטור** - לטעון על כל ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, דבר שיפטרו כולן מדינא לעתיד לבוא, לומר שהן **שיכורים** ואין נתפשין על עונם, מדין תפלה - אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה, יכול אני לפוטרו, עכ"ל רש"י,

אפשר לומר, שכאשר שמע עלי את תפילתה, וראה כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וראשונה, שהמתפלל צריך שיכווין את לבו, מיד ויחשבה עלי **לשיכורה**, וכוונתו לרמוז, שמי, שלא יהיה מתפלל בכוונה יכול לפוטרו ע"י טענה שהן **שיכורים** ואין נתפשים על עונם,

כא, במה זכתה אם סיסרא שילמדו ממנה סדר תקיעות כיצד

איתא בגמרא, (ראש השנה דף לג עמוד ב) שיעור תרועה כשלשה שברים, אמר אביי דכתיב יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן: יום **ינבא** יהא לכוון. וכתיב באימיה דסיסרא בעד החלון נשקפה **ותיבב אם סיסרא**.

איתא בגמרא (ברכות ס"א ע"ב), אמר רבי עקיבא, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך וכו', אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, זו תורה וזו שכרה, **ממתים ידך ה' ממתים וגו'**, אמר להם, **חלקם בחיים**. יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא. ע"כ,

כתב בעיון יעקב (ברכות ס"א ע"ב) על עין יעקב, אע"ג דאין לאדם להביא עצמו לידי נסיון, מ"מ י"ל רבי עקיבא שהיה **מבני בניו של סיסרא** מיעל, ומצינו בסיסרא (שופטים ג') **"והוא לחץ את ישראל בחזקה"** במדרש ר' תנחומא פרשת צו סי ד' בחירופין וגידופין וכן פירש"י בשופטים,

והוא היה רוצה לתקן אבותיו ע"ד ברא מזכה אבא, אע"ג דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מ"מ רצה לתקן אותו ע"י קידוש השם כיון שנתחלל השם ע"י, ועל זה אמר הייתי מצטער כל ימי כדי לקדש שם המיוחד,

וזה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת חלקם בחיים דהיינו חלקם לשון רבים שאף **אבותיו**

כג, הכתוב וכעסותה צרתה מבואר
ע"ד מעשה שהיה אצל החידושי
הרי"ם

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ז ע"א), א"ר לוי, שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. פנינה,

דכתיב (שמואל א' א' ו') וכעסותה צרתה גם כעס בעבור הרעימה.

כתב רש"י (בבא בתרא טז ע"א), **בעבור הרעימה**, שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל.

כתב רש"י (שמואל א פרק א פסוק ו), **בעבור הרעימה** - שתתאונן, ורבותינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה,

מעשה שהיה אצל החידושי הרי"ם

מאיר עיני הגולה (אות תקנ"ז), פ"א אמר רבינו זצ"ל לא' מאנשיו שהיה חשוכי בנים ל"ע,

ובעת לקחו פרידת שלום ממנו בנסעו לביתו הזכיר א"ע לפני רבינו שיוושע להפקד בזש"ק, אמר לו בזה"ל ראה שלא תבוא לפני עוד קודם שיהי' לך בן זכר,

ונסע לביתו ושהה שם יותר משנה ובראותו שעדיין לא נפקד נסע שוב לגור לרבינו זצ"ל והתנצל לפניו שלא היה יכול להתאפק בביתו שלא לראות פני רבינו לכן בא אליו,

והשיב לו רבינו זצ"ל חשבתי שתבין מה לעשות הלא לחסידות צריכים להיות גם מבין דבר כי אחר שנשתוקקת לבוא אלי היית צריך לפנות בזה אל השי"ת ולהתפלל לפניו ע"ז שגדול צערך במה שהנך רוצה ליסע אל הרבי ואינך יכול ליסע מפני פקודתו של הרבי עליך ואז היה השי"ת עוזר לך להפקד בזש"ק כדי שתוכל ליסע אל הרבי ואתה לא כן עשית כי התפללת בביתך להשי"ת שתושע בבן זכר ועל פקודתי לא השגחת כי כשבא בלבך השתוקקות ליסע לפה עשית כן ולא התפללת להשי"ת שיסיר ממך המניעה עכד"ק,

עד"ז יש לבאר, שזו היתה כוונתה של פנינה, שגם אם אינה יכולה להתפלל על זש"ק, יכולה שתתפלל כי אינה יכולה לשאת את הצער הזה.

היתה פנינה משכמת ואומרת לחנה אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לבית הספר. ובשש שעות היתה אומרת לה חנה אין את עומדת ומקבלת בניך שבאו מבית הספר. ר' תנחום בר אבא אמר היו יושבים לאכול והיה אלקנה נותן לכל אחד ואחד מבניו חלקו היתה פנינה מתכונת להכעיס את חנה והיתה אומרת לאלקנה תן

לזה בני חלקו ולזה בני חלקו ולזה לא נתת חלקו, למה בעבור הרעימה על אלקים,

אמר לה הקב"ה את מרעמת אותה עלי, חייך **אין רעמים שאין אחריהם מטר** ומיד אני פוקדה שנאמר כי פקד ה' את חנה,

תפילה והלכותיה לומדים מחנה

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א) אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא (הלכות תפילה) איכא למשמע מהני קראי דחנה,

תפילה היא עבודה שבלב

איתא בגמרא (תענית ב' ע"א) "לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם" איזו היא **עבודה שהיא בלב** הוי אומר זו תפלה, **וכתיב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו**, ע"כ,

איתא בגמרא (ברכות נ"ט ע"א) אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי לא נבראו **רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב**,

מבואר, שהרעם בא ליישר את עקמומית העבודה **שבלב** שזו התפילה,

אפשר לומר, כפי שלומדים את הלכות התפילה מחנה, יש ללמוד את יישור העקמומית שבתפילה גם כן מחנה, ולפיכך נקט הכתוב את תפילתה של חנה בלשון **רעם**, משום שהרעם בא ליישר את התפילה, והכי אמרינן ביוצר מוסף ליום כפור, קרוב לתחילת חזרת הש"ץ, "דחות בפילולי עקלתון"

וביותר יש לומר, שבחנה מצינו שהבטיחה הקב"ה, בלשון **אין רעמים שאין אחריהם מטר**, ותפילה גם למדנו שהיא עבודה **שבלב שיש אחריה מטר**, כדאיתא (תענית ב' ע"א) איזו היא **עבודה שהיא בלב** הוי אומר זו תפלה, **וכתיב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו**,

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים (דברים ד' ל"ט) אין עוד, **מלכות**, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר, **אינה מלכות**.

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה) - **מלכות**, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: **אינה מלכות**.

כתב המהרש"א (ראש השנה ל"ב ע"ב כי ה' הוא האלוקים), לפי שיש לאדם להאמין במציאות השם **בקבלה על פי התורה**,

ועוד נוסף להשיג בשכלו מציאות השם וחידוש עולם כמפורש בפסוק (ישעיהו מ' כ"ח) **הלא ידעת אם לא שמעת** גוי כמ"ש פ"ק דתעניות, (תענית ב' ע"א),

כדכתיב (דברים פרק לב ג') "כי שם ה' **אקרא הבו גודל לאלקינו** הצור תמים פעלו", על כן אני **אקרא** לכם בתורה מציאות השם וחידוש עולם, בראשית ברא אלקים וגוי **דהיינו בקבלה**,

אבל אתם תוסיפו בזה והבו **גודל לאלהינו** לידע זה במופת **וידעת השכל** והיינו הצור **תמים פעלו**, כי מצד פעולתו **שבעולם** יש להשיג מציאותו ואחדותו כמפורש פ"ק דתענית ע"ש, **עכ"ל המהרש"א**,

עוד **כתב המהרש"א** (תענית ב' ע"א ד"ה כתיב הכא) (איוב ה' ט') "עושה גדולות **ואין חקר**", וכתוב התם (ישעיהו מ' כ"ח) "הלא ידעת וגוי **ואין חקר** לתבונתו", באה הג"ש מאין **חקר** לאין **חקר** ע"פ מ"ש,

הגם שיש לאדם להשיג ולחקור במציאות העולם ובבריאתו מתוך הטבעיים, מ"מ מה שלא ישיג יתלה בקוצר השגתו בזה, וכי הוא עמוק ומי ימצאנו, וכמ"ש פ' אין דורשין במכוסה ממך בל תחקור במה שהורשית התבונן,

וז"ש **הלא ידעת אם לא שמעת** וגוי בורא וגוי, ר"ל גם בלאו **שמיעה** מתוך התורה בראשית ברא, **שהוא בקבלה**,

הלא אפשר שידעת מתוך החקירה בזה, ומסיים אף על פי שהורשית **להתבונן** בזה מ"מ **אין חקר לתבונתו**, ומה שלא תשיג תתלה בקוצר השגתך ועומק המושג ממך, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר, כי הידיעה, הוא האמונה בהשי"ת ע"י ידיעה בהשגה **מופתית**, נוסף על האמונה

כד, קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

איתא, בשעה שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו,

אפשר לפרש, מ"ש **הקול קול**, יעקב, שתי פעמים, הם רמז לתקיעות דמיושב, ותקיעות דמעומד, לערבב את **השטן**, זה **עשיו**, וזהו, בשעה **שהקול קול** יעקב, דהיינו תקיעות **דמיושב ומעומד**, אז אין הידים ידי עשיו, ואין שליטה לשטן, ולכן תוקעין ומריעין כשהן **יושבין** ותוקעין ומריעין כשהן **עומדין**, לערבב את השטן,

כה, מלכיות זכרונות שופרות הם כנגד ג' עיקרים מהרש"א

כתב המהרש"א (ראש השנה דף לב עמוד ב ד"הכי ה' הוא האלקים) מבואר, **שהמלכיות זכרונות ושופרות** הם נגד ג' **העיקרים** שהם **מציאות השם יחודו ואחדותו**, **תורה מן השמים**, ו**שכר ועונש**,

מלכיות שתמליכוני עליכם וכל פסוקי מלכיות מורים על מציאותו ואחדותו

זכרונות שיעלה זכרונינו לטובה בשכר טוב שההפך בעונש וכל פסוקי זכרונות מורים ע"ז

שופרות על עיקר תורה מן השמים בקול שופר כמו שמורים ע"ז הפסוקים.

כו, במה נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה במלכיות מלכות או אינה מלכות

בג' פסוקים נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה אם ניתן לצרפם לפסוקי מלכיות בראש השנה

איתא בגמרא (ראש השנה ל"ב ע"ב) **שמע** ישראל ה' אלקינו ה' **אחד** (דברים ו' ד') **מלכות**, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר, **אינה מלכות**.

פרפראות פארראש השנה וילך תשפ"ב

"וידעת היום" אתה הראת לדעת" "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" וכידוע ע-ד שבשמע ישראל הם אותיות גדולות ומודגשות והם אותיות דע, כלומר היא הידיעה,

לפי הנ"ל יש לפרש, כי המחלוקת בין רבי יוסי ורבי יהודה היא, אם קבלת מלכות ע"י ידיעה וחקירה זו היא הקבלת מלכות האמיתית, וע"ז אומר רבי יוסי שהיא מלכות, ורבי יהודה סבר, שקבלת מלכות אמיתית היא האמונה ע"י שמיעה וקבלה ואין צריך לחקור, וכבר נפסקה הלכה כרבי יוסי.

כז, טעם לתקיעת שופר בקרן מצינו בתפילת חנה

כתיב (ספר שמואל א פרק ב' א') "ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה',

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א), אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות,

מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, ובמה בשופר,

איתא בגמרא (מגילה י"ד ע"א, הוריות י"ב ע"א, כריתות ו' ע"א), "רמה קרני באלקי" רמה קרני ולא רמה פכי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן,

יש לומר, טעם לתקיעת שופר בקרן, משום שאנחנו רוצים שתימשך המלכות עלינו, ואלו שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם,

כח, לערבב את השטן י"ל להפוך את השטן מקטגור לסנגור

כתיב (איוב א' ו') "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם,

כתב רש"י, ויהי היום - אותו יום ראש השנה היה, שהוא יום תרועה, וצוה הקב"ה לשטן להביא זכות, וחובה של כל הבריות, עכ"ל רש"י,

איתא בגמרא (בבא בתרא ט"ו ע"ב), ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה' ויבא גם

מצד הקבלה מצד אבותיו בלבד, כאשר האריך בעל חובת הלבבות בשער היחוד,

וכ"כ השל"ה בפרק עשרה מאמרות, כי וידעת היום והשבות וגו' כי ה' הוא האלוקים, זו ידיעה בהשגה מופתית, בנוסף על הקבלה מצד אבותיו, ע"כ,

מהי האמונה המשובחת שיבור לו האדם

כבר הדיו נשפך כמים והקולמוס נשתבר כפליים, מהי האמונה המשובחת שיבור לו האדם, האמונה בקבלה בלבד, או שיש להוסיף ולחקור גם ע"י ידיעה בהשגה מופתית כדי להגיע לאמונה שלימה,

בעל המחבר הספר "לב טוב" פירוש על ה"חובת הלבבות", נתן אל לבו לירד השדה וללקט באמרים, דבר דיבור על אופניו,

להביא את אלה הדורשים בשבח האמונה עפ"י קבלה בלבד, ואת האמונה עפ"י חקירה הם דורשים לגנאי,

והביא גם את אלה הדורשים בשבח האמונה גם ע"י ידיעה מופתית וחקירה,

האמונה טובה, והחקירה תועבה

בשו"ת "חות יאיר" סימן רי"ט, כתב ואפילו בייג עיקרי הדת שמוטל על כל איש ישראל להאמין בררנו והוכחנו שהאמונה חיובית וטובה והחקירה תועבה אף כי לכאורה מדברי הרמב"ם במורה נבוכים משמע דלא נקרא אמונה כלל אם לא ע"צ הבירור מתוך החקירה, מ"מ ביררנו משאר דבריו שא"א לתפסם כפשוטן רק נאמינם בקבלה אמונת אומן.

הויכוח בין שני הגיסיס היעב"ץ ובעל העקידה

וכבר נחלקו בזה הני תרי צנתרא דדהבה הלא המה, בעל העקידה זצ"ל רבי יצחק ארעמה שהיה אחיה של זוגי של החסיד יעב"ץ זצ"ל, שחיבר ג' ספרים על ההתרחקות מהחקירות והפילוסופיא, היה "מאמר האחדות" יסוד האמונה" ואור החיים", ומנגד, גיסו בעל העקידה שחיבר את ספרו עקידת יצחק על יסוד הפילוסופיא,

ביאור המחלוקת בין רבי יוסי ורבי יהודה היא במחלוקת הנ"ל

מבואר, כי הידיעה הוא האמונה ע"י חקירה,

כי לא יזכו בעיניך, הם דברי המלאכים, ויזכו הוא לשון נסתר, ואם על עצמם אמרו כן היל"ל כי לא נזכה בעיניך בדין, מהו כי לא יזכו, שהוא לשון נסתר, הנראה שכלל ישראל לא יזכו,

ביאור הדברים, ובו תנשא מלכותך כי ביום בריאת העולם אנו אומרים בואו ונחדש המלוכה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ג'), עד שלא נברא העולם, נתייעץ הקב"ה בתורה ששמה תושיה האם לבראות עולם,

השיבה ואמרה לו, רבון כל העולם אם אין צבא למלך ואם אין מחנה למלך על מה הוא מולך, אם אין עם לקלס למלך אי זה הוא כבודו של מלך, שמע הקב"ה וערב לו, ע"כ,

ומכאן אמרו בספה"ק "אין מלך בלא עם",

מבואר, כי המלך נתגדל ע"י קלוסו של העם, ולכן בכל שנה ביום בריאת העולם שבראו עפ"י עצת התורה, אנו באים לחדש מלכותו יתברך בעומדנו לקראתו "המלך"

פחדם של המלאכים שמא יש בישראל המאמינים בצבא המרום

נראה לבאר, כי פחדם של המלאכים הוא, כפי שהם אומרים, **לפקד, על צבא מרום בדין**,

פירוש, שבאים לדון את עם ישראל, אם אינם עובדים ח"ו **לצבא המרום**, וגם כאשר אין עובדים עבודה זרה ר"ל, אם אומרים על הטבע, שיש בו כח ח"ו ויכולת בבחינת עולם כמנהגו נוהג, בשעה שכל הטבע וכל צבא המרום הם רק משרתים, ואם יש באישי ישראל, שאינו מכיר בבירור כי הטבע וצבא המרום אין בהם שום יכולת, והמה רק משרתים אליו ית',

וצריך לידע **כל פעול** כי אתה פעלתו, פירוש, שיש לדעת כי כל פעולה ופעולה שאתה הוא שמפעילו, ולא ח"ו הטבע, גם אם השמש עולה בכל בוקר, אין זה פעולת הטבע, אלא הכל נסים,

ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, פירוש, שכל מה שנוצר, גם אם נוצר ע"י מי, יש להבין כי אתה הוא שיצרתו,

ויאמר כל אשר נשמה באפו, פירוש, שבכל נשימה ונשימה שאדם יכול לנשום באפו,

השטן בתוכם, ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' - אמר לפניו: רבש"ע, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם וכו',

א"ר יוחנן: גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב (בראשית פרק כב פסוק יב) כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני ובאיוב כתיב: איש תם וישר ירא אלקים וכו'.

א"ר לוי: שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. שטן, כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב, אמר: חס ושלום, מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם;

וביארו הבוארים בעם, כי השטן בא בטענה שלא תשתכח אהבתו של אברהם אבינו,

אפשר לומר, הפירוש **לערבב את השטן, להפוך אותו**, שיבוא להזכיר זכויות ולא לקטרג,

כט, ביאור השאלות שיש להקשות בפיוט ונתנה תוקף

מי לא תצא רוחו, בתפילת מוסף בשעה שאומרים את תפילתו של רבי אמנון ממגנצא, **ונתנה תקף קדשת היום**. כי הוא נורא ואיום. ובו תנשא מלכותך. ויכון בחסד כסאך. ותשב עליו באמת, וכו', ומלאכים יחפזון, חיל ורעדה יאחזון. ויאמרו, הנה יום הדין. לפקד על צבא מרום בדין. כי לא יזכו בעיניך בדין.

השאלות בפיוט ונתנה תוקף

ובו תינשא מלכותך, במה, אנחנו קרוצים מחומר שאין בנו שמץ של מושג מגודל כבוד מלכותו יתברך, איך ובמה אנחנו יכולים לרומם את מלכותו ית', כמ"ש **"ובו תנשא מלכותך"**,

חיל ורעדה יאחזון, מה חיל ורעדה יש למלאכים מיום הדין, וכי יצר הרע יש ביניהם לעבור את פי השם,

ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין. מובן מכך, כי הדין הוא על צבא המרום, וכי צבא המרום יכולים לעבור את פי ה' וכי בחירה יש להם,

ויבואו בני האלקים להתיצב על ה' - לריב עמו שאין להתיצב אלא על דין שנאמר (ישעיה ג) "נצב לריב ה'",

צריך לומר, ה' אלוקי ישראל מלך, פירוש, שבכל פעם, כלומר, בכל שניה, יש להודות לשמו על הנשימה שנתת בי,

ויבא גם השטן בתוכם - לקטרג הבריות,

כדאיתא (בראשית רבה פרשת בראשית פרשה יד) ר' לוי בשם ר' חנינא אמר על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, מ"ט (תהלים קנ) כל הנשמה תהלל קה, כל הנשימה תהלל קה,

מצודת דוד (איוב פרק א פסוק ו) ויהי היום - ר"ל היום המוכן לשיבואו בו לפני המקום מלאכי מעלה מלמדי זכות וחובה והוא יום ראש השנה שהוא יום המשפט, בני האלהים - הם מלמדי הזכות, גם השטן - ללמד חוב ולקטרג על הבריות,

ומלכותו בכל משלה, פירוש, שבכל דבר ודבר, צריך לראות את מלכותו ית', כמ"ש הרמב"ן (שמות, פרק י"ג פסוק ט"ז), "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים, אין בהם טבע, ומנהגו של עולם",

איתא בגמרא (בבא בתרא דף טז עמוד א) **כתיב** ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' ויען השטן את ה' ויאמר שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא על פניך יברכך, ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך **את נפשו שמור**, ויצא השטן מאת פני ה' וידך את איוב, אמר רבי יצחק: קשה צערו של שטן יותר משל איוב, (שהכה את איוב, והוזקק לשמור את נפשו שלא תצא רש"י), משל לעבד שאמר לו רבו: **שבור חבית ושמור את יינה**.

וחששם של המלאכים הוא, כי לא יזכו, **פירוש**, שעם ישראל לא יזכו חלילה בזה הדין שדנים אותם, אם ח"ו אין בהם שמץ מחשבה כי עולם כמנהגו נוהג והוא מכח עצמו,

כתב המהרש"א, לעבד שאמר לו רבו **שבור חבית זה ושמור יינה**. הנה דימו **חומר הגוף לכלי חרס**,

וזהו כוונת הפייטן, ומלאכים יחפזון. וחיל ורעדה יאחזון. ויאמרו הנה יום הדין. שעל זה ישראל באים לדין, לפקד, על צבא מרום בדין, שמא יש בבני ישראל מאמינים ח"ו כי לצבא המרום יש כח ויכולת עצמית, וח"ו לא יזכו בדין,

ביאור הפייט משרתיו שואלים זה לזה

איה מקום כבודו

והנשמה השכלית להיין אשר בו, והנה העבד יש לו צער לשבור החבית מבחוץ ולצמצם שלא יבא השבירה עד החלל כדי שיהא היין שמור בתוכה, כך השטן היה לו צער לצמצם, והכה את איוב מכות שלא באו עד חלל הגוף רק מבחוץ בשחין רע מכף רגלו כו' כי מכות החלל מסוכנות פן תצא נפשו, **עכ"ל המהרש"א**

וכך גם אפשר לפרש, משרתיו שואלים זה לזה, **איה מקום כבודו**, פירוש, שצבא המרום המשרתים לו ית', שואלים אלו לאלו, האם כבודו של השי"ת במקומו, כלומר, שהכל בבני אדם יודעים כי המה רק משרתים אליו ית', וזהו איה מקום כבודו של השי"ת,

ביאור הפייט משול כחרס הנשבר

בפייט, אמת כי אתה הוא יוצרם. ואתה יודע יצרם. כי הם בשר ודם: אדם יסודו מעפר. וסופו לעפר. בנפשו יביא לחמו. **משול כחרס הנשבר**. כחציר יבש. וכציץ נובל. כצל עובר. וכענן כלה. וכרוח נושבת. וכאבק פורח. וכחלום יעוף: ואתה הוא מלך אל חי וקים:

ל, ביאור משול כחרס הנשבר ע"ד שבור את החבית ושמור את יינה

כתיב (איוב פרק א' ו') "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם",

יש לפרש, כי ביום ראש השנה, צריך האדם להמשיל עצמו לחרס הנשבר, כביאור המהרש"א, שתפקידו לשבר את חומר הגוף ולשמור על הנשמה השכלית.

כתב רש"י, ויהי היום - **אותו יום ראש השנה היה**, שהוא יום תרועה וצוה הקדוש ברוך הוא לשטן להביא זכות וחובה של כל הבריות הה"ד משוט בארץ,

לא, איך הוא לימוד זכות במה
שאמר א"א ימחו על קידוש שמך

אמר, אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר ליה, בניך חטאו. אמר לפניו, רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך.

כתב בספר אהבת יונתן ממוהר"ר יונתן, **כתיב** (ישעיהו מ"ט ט"ו הפטרת עקב) "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה" וכו' יובן עפ"י מ"ד בגמרא (שבת פ"ט ע"ב) לעתיד יאמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו **יאמר אברהם ימחו על קידוש שמך וגם יעקב יאמר ימחו על קידוש שמך**

אמר, לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה.

וצריך להבין לכאורה, איך יאמרו אבות העולם ימחה מין הישראלי,

אמר לו ליצחק, בניך חטאו לי. אמר לפניו, רבונו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך?

רק באמת בזה הם מלמדין סנגוריא לומר אף שחטאו המה פושטין צווארם ונהרגין על קידוש השם,

ועוד, כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם, **שבעים שנה**. דל עשרין דלא ענשת עליהו, פשו להו **חמשיין**. דל עשרין וחמשה דלילותא פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא, דצלווי ומיכל ודבית הכסא - פשו להו תרתי סרי ופלגא. **אם אתה סובל את כולם** - מוטב,

ולכן אין בדין שיקבלו עונש על חטאם וזהו בכח המאמר ימחו על קידוש,

ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך.

וידוע מה שהורה אברהם אהבתו הזכה באלקים בענין יצחק עת שנאמר לו קח נא את בנך וזה היה מופלא בכל הנסיונות, וע"ז כרת הקב"ה עמו הברית כי לא תשכח מפי זרעו, עכ"ל אהבת יונתן,

ואם תמצא לומר כולם עלי - הא קריבית נפשי קמך.

ובכך מבואר הפיוט (ספר הרוקח הלכות ראש השנה סימן רא), עוד יזכור לנו אהבת איתן אדונינו ובזכות הנעקד ישבית מדיננו ובזכות התם יוציא לאור דיננו כי קדוש היום לאדונינו.

ביאור הפיוטים ע"ד מאמר חז"ל

כבר נתבאר לעיל בשם הר"ר יונתן, כי אהבתו של אברהם אבינו להקב"ה ומסי"נ שהיה לו, ולימוד זכות של יעקב אבינו, הביאום לומר ימחו על קידוש שמך פירוש, הגם שחטאו הם מוכנים למסירות נפש על קידוש שמך, ולא יחליפוך באלהים אחרים,

בכך מבואר, יזכור לנו אהבת איתן זה אברהם אבינו, וזכות שלימד התם זה יעקב אבינו, ועל כן יוציא איום לצדק דיננו,

לב, ביאור כפתור ופרח בפיוט ובבן
הנעקד ואם כבנים אם כעבדים

ובבן הנעקד ישבית מדיננו, זה דין ודברים שהיה ליצחק עם הקב"ה על חטאם של ישראל,

איתא, עוד יזכר לנו אהבת איתן, אדונינו. ובבן הנעקד ישבית מדיננו. ובזכות התם יוציא איום לצדק דיננו. כי קדוש היום לאדוני

וכך יש לבאר, אברהם ויעקב לא התיחסו לחטאים, אלא אמרו אף שחטאו הרי הם נהרגים על קידוש שמך, וע"ז אמר הקב"ה לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה. פירוש, שאינם נותנים טעם ועצה מה לעשות עם החטאים,

איתא, היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו איום קדוש:

ועל זה נכנס יצחק אבינו בעובי הקורה ואמר, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים,

איתא בגמרא (שבת פ"ט ע"ב), לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם - ימחו על קדושת שמך.

יש להקשות, כאשר אומר הקב"ה, "אני ראשון", משמעות הלשון הוא שיש שני, כמו כן, משמעות הלשון, "אני אחרון", משמעות הלשון, שיש מלפניו, והיה צ"ל אני אחד ואין אחר,

וצריך לפרש כך את כוונת הפסוק, שהתחיל, "כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות", הקב"ה ברא את כל צבאות השמים והטבע, שיעמדו לשרתו, אך יש מי שטועה ר"ל לחשוב, כי צבא השמים כגון השמש והירח ועוד, המה גם אלהים,

ועל זה אומר הנביא, "כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבאות, כלומר, מלך הצבאות, אני ראשון, על אף שבראתי צבאות

רבים לשרתני, שלא תטעו לומר, כי יש מישהו אחרי, שהם, הצבאות המשרתים אותי, אלא אני ראשון לפני הצבאות, כמו כן אני אחרון, שלא תטעו לומר כי יש משהו לפני, אלא אני הוא גם אחרי שיש לי צבאות רבים,

"ומבלעדי אין אלהים", לטעות ח"ו ולחשוב כי יש עוד אלהים, וזהו פירוש הפסוק, "כה אמר יהוה מלך ישראל וגואלו יהוה צבאות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים".

לה, אני ראשון ואני אחרון ע"ד השפת אמת גם בגימטריא

איתא בשפת אמת (בראשית חנוכה תרס"א) כשעמדה מלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך. כי היה להם חכמה טבעיות וזו החכמה מביא שכחת השגחת הבורא ית"ש ובנ"י נבראו להעיד על הבורא שהוא מנהיג כל הטבע.

יון גימטריא גלגל.

שהיו בקיאין בחכמת גלגל המזלות. אבל באמת הנהגת כל הגלגל הכל עפ"י הנהגה עליונה. וכמ"ש בספרי קודש אנכי ה' אלקיך.

אלקיך גימטריא גלגל.

וגימטריא היה הוה יהיה.

מאתו בא כל אלה הגלגלים שמתהפכין תמיד מראשן לסופן הכל לכבודו ברא להודיע שהוא ראשון והוא אחרון.

וכך אמר בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך? ובתורת בנים אתה צריך לסלוח להם ללא שום סיבה כרחם אב על בנים ללא סיבה,

ואם כעבדים, אם תרצה לסלוח להם בתורת עבדים,

עינינו, כמה שנותיו של אדם, שבעים שנה. אלה הם ימי שנותינו וזהו עינינו בגימ' 70,

לך בגימ' 50, דל עשרין דלא ענשת עליהו, פשו להו חמשיין.

תלויות, כפרתם תלויה בג' דרכים, א, אם אתה סובל את כולם, ב, פלגא עלי ופלגא עליך, ג, הא קריבית נפשי קמך.

וזהו ובבן הנעקד ישבית מדיננו.

לג, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו הוא תשרי שאז נברא עיון יעקב

איתא בגמרא (עירובין י"ג ע"ב) תנו רבנן שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם

שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, ע"כ

בעיון יעקב על עין יעקב, כתב וז"ל, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, אפשר כמ"ד בתשרי נברא העולם לכך עכשיו בתשרי שנברא הוא הזמן שיפשפש במעשיו זמן תשובה לכל היא.

לד, ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים

כתיב (ישעיה מ"ד ו') "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים",

לח, ביאור בפיוט תעבור על פשע ותמחה אשם

מעל האותיות פ'שע' הם האותיות צ'ת'פ'כאשר תעבור מעל האותיות פ'שע', תמצא את האותיות, צ' ת' פ' שהם ראשי התיבות של צ'דקה ת'שובה פ'ילול, וזהו, **תשובה-**

תפילה- צדקה, שמעבירין את רוע הגזירה. וזהו, תעבור על פשע ועייז תמחה אשם,

לט, קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

איתא, בשעה שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו,

אפשר לפרש, מ"ש **הקול קול**, יעקב, שתי פעמים, הם רמז לתקיעות דמיושב, ותקיעות דמעומד, לערבב את השטן, זה עשיו, וזהו, בשעה שהקול קול יעקב, דהיינו תקיעות דמיושב ומעומד, אז אין הידים ידי עשיו, ואין שליטה לשטן, ולכן תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

מ, ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים ע"ד פרקי דרבי אליעזר

כתיב (ישעיה מ"ד ו) "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים",

ויש להקשות, כאשר אומר הקב"ה, "אני ראשון", משמעות הלשון הוא שיש שני, כמו כן, משמעות הלשון, "אני אחרון", משמעות הלשון, שיש מלפניו, והיה צ"ל אני אחד ואין אחר

איתא בפרקי דרבי אליעזר – (פרק י"א) עשרה מלכים משלו מסוף העולם ועד סופו,

וז"ש כי היא חכמתכם ובינתכם דרשו חז"ל זה חכמת חשבון המזלות. פי' שחכמי ישראל יודעין שורש כל החשבונות הללו. ולכן נקראו סוד העיבור שהוא שורש כל מהלך המזלות עפ"י הנהגה עליונה. וזו חכמה האמיתית כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה.

אבל חכמת הטבע אדרבה מביא לשכוח את הבורא. ולכן תיקנו להלל ולהודות שע"י הודאה והלל לה' על כל הדברים זה מביא הזכרון שלא להיות נטבע תוך הטבע ולבוא לשכחה. וכמ"ש ז"ל ולא שכחתי מלברכך שהברכה מביא זכרון וכמ"ש זכירה בפה,

לו, ביאור בפיוט, אם תמצה עמק הדין

בפיוט מוסף יום א', קל אמונה בערך דין, אם תמצה עמק הדין מי יעמוד לפניך בדין, לכאורה, זו בקשה שאינה הגונה, כשמבקשים שידונו אותנו רק באופן שטחי שלא לעומק,

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"ב), אמר רבי יצחק, שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם,

אלו הן "קיר נטוי", "עיון תפילה", "מוסר דין על חבירו", והם ראשי התיבות של עמ"ק,

ועל זאת בקשתנו מאתו ית' אל תמצה דיננו עפ"י מה שאנחנו הזכרנו עונותינו, בעמ"ק הדין.

לז, ביאור בפיוט באין מליץ יושר מול מגיד פשע

האותיות "פשע" בחילוף הם "שפע"

אף אם אי אפשר למחוק את הפשע, בקשתנו להחליף בין האותיות ולא לקרוא ביושר, ואז אם תקרא ממול את המלה פשע, תוכל להפכו ולהגיד שפע,

וזהו באין מליץ, יושר, פירוש, כאשר תקרא ביושר, את המילה פשע, לא ניתן ח"ו להמליץ רחמים עלינו, בכ"ז בקשתנו, ממול מגיד פשע, להגיד פשע, ממול, ואז זה הופך לשפע,

מספיק ילד שעשועים, ובכך הוא נהיה בן יקיר.

מב, הבקשה אחת שיש לבקש בראש השנה

כתיב (תהלים כ"ז ד') "אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתני בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו",

כתב בספר תפארת שלמה (מועדים ראש השנה ד"ה אחת שאלתי), וייסד דבריו על אדני תוס' (ב"מ ק"ו ע"א בסוף ד"ה לניסא)

וכך כתב התפארת שלמה, לפי דברי התוס', כי ברי"ה לא שייך להתפלל רק על דבר אחד פרטי. א"כ העצה לזה שיבחר האדם לעצמו דרך אשר ישכון בו אור הצלחתו בכל הענינים הנצרכים לו כאשר יתפלל האדם על עבודת השם ויראת שמים, כי אז לא תחסר כל בה כמ"ש אין מחסור ליראיו וכמ"ש (תהלים קכ"ח א') "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו" ומסיים יגיע כפיך כי תאכל וכו' בניך כשתילי זיתים וכו'.

וז"פ הכתוב שהתחלנו "אחת שאלתי מאת ד'", אם אמנם כי צריך אני לבקש הצלחה ברי"ה על דבר אחד. אותה אבקש, "שבתני בבית ד' כל ימי חיי" ואז ממילא ימלא כל משאלות לבי לטובה בכל הענינים כנ"ל, **עכ"ל התפארת שלמה**,

יש לבאר עוד כי בקשה אחת תהיה שהכל מאת ה'

לפי דברי התפארת שלמה, כי לא שייך להתפלל רק על דבר אחד פרטי,

אפשר לפרש, "אחת שאלתי" כלומר, אם אני יכול לשאול שאלה אחת בלבד, אז תהיה שאלתי האחת,

"מאת ה'", שכל דבר ודבר אדע שהוא "מאת ה'", וז"ש הכתוב "אחת שאלתי, מאת ד'".

מג, אחת שאלתי ודין ודברים שבינ הקב"ה לדוד המלך

איתא במדרש, (שוחר טוב תהלים מזמור כז, ילקוט שמעוני תהלים - פרק כז - רמז תשו) **כתיב**

מלך ראשון זה הב"ה, שהוא מושל בשמים ובארץ, ועלה במחשבתו להקים מלכים על הארץ,

המלך השני זה נמרוד, המלך השלישי זה יוסף, המלך הרביעי זה שלמה, המלך החמישי זה אחאב, המלך הששי זה נבוכדנצר, המלך השביעי זה כורש, המלך השמיני הוא אלכסנדר מוקדון, המלך התשיעי זה מלך המשיח, המלך העשירי חוזרת המלוכה לבעליה, מי שהיה ראשון מלך, הוא יהיה אחרון מלך, שנאמי "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים", וכתוב "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד",

עין עוד באוצר המדרשים, מדרש "עשרת מלכים", והוא מדרש ק"ל מתוך מאתיים מדרשים, עמוד תס"א.

מא, ביאור הפסוק הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים

קושיית המפרשים שאמר אם בלשון ספק

כתיב (ירמיה ל"א י"ט) "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'",

יש לדייק, בלשון אם ילד שעשועים הוא, היה צ"ל, הבן יקיר לי אפרים, כי ילד שעשועים הוא, מי איכא ספיקא קמי שמיא, שאומר אם ילד לשון ספק, **קושיית המפרשים**,

ביאור העניין שנעשה ילד שעשועים ע"י ששואל את עצמו

אפשר לפרש הכוונה, כי "אם ילד שעשועים", זה הסבר, מדוע "הבן יקיר אפרים", משום שהוא שואל את עצמו כל הזמן "אם ילד שעשועים הוא", ולכן הוא בן יקיר,

כידוע שעשוע זה התורה, כמ"ש לולא תורתך שעשועי,

וגם "כי מדי דברי בו", מביא רש"י (ירמיה ל"א י"ט) מהמדרש, דבורי בו, זו התורה, וע"י שהבן שואל את עצמו כל הזמן, **אם הוא**

ואין די לו בקיום מצוה אחת כראוי וכהוגן כדי שיזכה בה לחיי העולם הבא,

(תהלים פרק כ"ז ד') "**אחת שאלתי**". אמר לו הקב"ה,

לפיכך אמר לו לקב"ה **ממך למדתי**. בתחלה לא באת עלי רק באחת, ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, לפי שדעתו של דהעי"ה היתה שכולם שויים לקיום, אך הקב"ה ברוב רחמיו מוכן לקבל גם את המקיים מצוה אחת כראוי וכהוגן ולזכותו בכך לחיי העולם הבא,

בתחלה אתה אומר, "אחת שאלתי, שבתי בבית ה'", וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו,

אמר לפניו, רבש"ע, ממך למדתי, לא יהא העבד שוה לרבו. בתחלה לא באת עלי רק באחת, שנאמר (דברים י" י"ב) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך **כי אם ליראה**"

לפיכך אמר, "כי אם" כלומר, די באחת מהנה אשר תעשינה כראוי, אך דהעי"ה לא הבין כך בדבריו, ולפיכך השווה עצמו ואמר ממך למדתי לפתוח באחת ולבקש הרבה,

ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. הוי, דיו לעבד שיהא כרבו,

ביאור בדברי הקב"ה שביראה אחת כראוי וכהוגן זוכה לעוה"ב

ולמה לא גילה אותו הקב"ה, לבאר כונתו שדי באחת אשר תעשינה כראוי, אלא, כדי שלא לבוא להקל לדוד המלך ע"ה בשבועתו שנשבע, ולפתוח לו פתח המקיל על קבלתו בשבועה לקיים כל המצוות כראוי בשלימות.

במה שאמרה תורה, "כי אם ליראה", גילה הקב"ה דעתו שבקיום מצוה אחת בשלימות הראוי זוכה לחיי העולם הבא, כפי שמבאר הרמב"ם את ה**כתוב** (ישעיהו פרק מב כא) "**ידוד חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר**",

מד, הנהגת יהושע את העם לדעת הקב"ה הנהגת יהושע את העם לדעת מש"ר

כתב הרמב"ם (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מכות סוף פרק ג), מיסודות האמונה בתורה, שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצוות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא,

כתיב (דברים ל"א ז') "ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה **תבוא** את העם הזה",

לכן אמר ר' חנניה, כי מחמת רבוי המצוות, אי אפשר **שלא יעשה האדם אחת** בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש ע"י אותו המעשה. וממה שמורה על היסוד הזה שאלת ר' חנניה בן תרדיון (ע"ז י"ז) מה אני לחיי העולם הבא, וענהו העונה כלום בא לידך **מעשה**, כלומר האם נזדמן לך עשיית מצוה ראוי, ענה לו שנזדמנה לו מצוות צדקה בתכלית השלמות האפשרית, וזכה בה לחיי העולם הבא. ופירוש הפסוק ה' חפץ לצדק את ישראל, למען כן יגדיל תורה ויאדיר.

כתיב (דברים ל"א כ"ג) "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה **תביא**",

כתב רש"י, משה אמר ליהושע, "כי אתה **תבוא** את העם הזה", זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע, "כי אתה **תביא**" על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור,

דוד המלך ע"ה שאמר ממך למדתי דעת אחרת היתה עמו

איתא בגמרא (סנהדרין ח' א'), **כתיב** כי אתה תבוא, (משמע, גם אתה כאחד מהן, רש"י), **וכתיב** כי אתה תביא, (משמע לשון שררה נוהג עליהן, רש"י), **אמר רבי יוחנן** אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם, (על פיהם עשה מעשה ולא תשתרר עליהם, רש"י) אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה תביא, טול מקל והך על קדקדס, דבר (מנהיג, רש"י) אחד לדור, ואין שני דברין לדור,

כתיב (תהלים קי"ט קו) "נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך" וביארו הבוארים בעם, כי דוד המלך ביקש לזרז עצמו לשמור מצוותיו, ובודאי רצה דוד המלך לקיים בשבועתו כל מצוה ומצוה בשלימות הראוי,

ביאור למה היתה שונה דעת הקב"ה מדעתו של משה רבינו

זאת היראה, תועלת גדול בקלות הטורח,
עכ"ל,

ביאור הענין בספר בן יהוידע בדרך הלצה

בספר בן יהוידע, (חגיגה ג' ע"א) כתב, כדי ליתן שכר למביאיהן. נראה לי דרך הלצה, כיון דהבאים רבים, ודחיק להם המקום, ודאי המביא את בנו הקטן מוכרח שיושיבו בחיקו, שאין מקום פנוי, וא"כ האבות נדחקים מאד שיש להם צער בישיבתם שהיא בדוחק, וגם בניהם בחיקם, ולכן יש להם שכר יותר **זלפום צערא אגרא**, וכן אמרו בגמרא (ברכות ו' ב') **אגרא דכלה דוחקא**. עכ"ל,

לימוד זכות על מביאיהם על שלא למדו כל צרכם

ועוד כתב בספר בן יהוידע, אפשר לפרש, ליתן שכר למביאיהם, דהקטנים בטבעם יפריעו את האנשים שבאים ללמוד, ובוזה יהיה לימוד זכות על מביאיהם על שלא למדו כל צרכם, מכיון והקטנים הפריעו להם, ויפטרו מהדין על ביטול תורה, עכ"ד,

הדברים נראין ביותר משום שנאמר ע"י ראב"ע

אפשר לומר, כי הדברים נראין ביותר, מכיון דמאמר **ליתן שכר למביאיהם** נאמר על ידי רבי אלעזר בן עזריה, ומצינו בראב"ע שאמר בגמרא עירובין (ס"ד ע"ב), אמר רב ששת משום **רבי אלעזר בן עזריה**, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, מאי יכולני לפטור מדין תפלה,

ואפשר לומר, עפ"י פירוש הבן יהוידע, שגם מדין ביטול תורה היה מבקש כאן לפטור מן הדין, וזהו כוונתו, לתן שכר למביאיהם, שיהיו פטורים מן הדין של ביטול תורה.

מו, ביאור במה שאמר ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם

בספר בניהו בן יהוידע (חגיגה ד' ג'א) כתב, ובוזה יובן בס"ד לתרץ דקדוק אחר במאמר זה, במה שאמר רבי יהושע מרגלית אחת היתה לי בידכם, דמשמע יש בדרשה זו דבר הנוגע אליו,

וקשה מה שייכות יש לרבי יהושע בדרשא זו דקאמר היתה לי, דהגרסא בעין יעקב שהיא גרסא דתלמוד כתב יד גריס "ליי", ואפילו לספרים דלא גרסי "ליי", גם כן קשה דמשמע

אפשר לבאר, עפ"י מה **דאיתא בגמרא** (בבא בתרא ע"ה ע"א) זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, ע"כ,

ומכיון וידע משה, כי הזקנים שבאותו הדור, לא יקבלו את הנהגת יהושע כפי שקיבלו את הנהגתו, לפיכך אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם, (על פיהם עשה מעשה ולא תשתרר עליהם, רש"י)

אך הקב"ה דעת אחרת היתה עמו, ולא קיבל את דעת הזקנים, כדאיתא בגמרא (סנהדרין ק"י א') כל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה, כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה, ולכן אמר ליהושע, טול מקל והך על קדקדם, דבר (מנהיג) אחד לדור ואין שני דברין לדור, כדאיתא בגמרא, (ראש השנה כ"ה ע"ב), יפתח בדורו כשמואל בדורו.

מה, שכרם של מביאי הקטנים ע"ד עקידת יצחק וע"ד בן יהוידע

כתיב (דברים ל"א י"ב) "הקהל את העם האנשים והנשים והטף",

איתא בגמרא (חגיגה ג' א'), שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה, ובמה היתה הגדה היום, אמרו לו בפרשת הקהל, ומה דרש בה, הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן,

השכר ע"ד עקידת יצחק הוא ההרגל שבקטנות

בספר עקידת יצחק (סוף שער ק"ב), עמוד קל"ג ע"א) כתב, **ליתן שכר למביאיהן**, ועל הטף אמר, (דברים ל"א י"ג) "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה'",

בבואם בימים שתחול עליהם חובת שמירת המצות וקיומם, וכבר תקל משא האבות וטרחם המוטל עליהם להביאם בעול מלכות שמים, במה שקדם להם מההרגל בקטנותם לבא, כי בבואם לשמוע בזמן ההוא הנכבד, מפי מלך ישראל, ובזמן המוכן מכל הצדדים, כנזכר, וממה שיראו מקבלת הכל את דברי התורה בסבר פנים יפות, יתרשם בהם רושם חזק ליראה את ה' בבוא זמן חיובם, אשר בזה יקבלו האבות המחוייבים להביאם אל

מז, טענת השמש שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד

איתא בגמרא (חולין ס' ע"ב) אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד,

וכך אפשר לפרש טענת השמש והירח, משום שכאשר אמרה הלבנה, אי אפשר לשתי מלכים לשמש בכתר אחד, קיבל הקב"ה את הטענה, וחלק את תפקידיהם, השמש תאיר ביום והירח בלילה,

כאשר ראו השמש והירח כי קרח, **גם מבקש כהונה, מלבד אהרון הכהן**, באו השמש והירח בטענה, כי אם אין אתה עושה דין לבן עמרם, וקרח יקבל גם כהונה, הרי הנך מסכים כי שתי מלכים יכולים לשמש בכתר אחד, וא"כ החלוקה בתפקידים שלנו אינה נכונה, ואין אנו מאירים, ע"ז אמר להם הקב"ה, כי כאשר משתחווים לכם בכל יום ויום, הרי דעתם של המשתחווים, כי ישנם שתי רשויות שוות, ושתי מלכים יכולים לשמש בכתר אחד, ובזה אין אתם מוחים, עפ"ז מובן היטיב מה היתה טענתם של השמש והירח, שאי אפשר לשתי מלכים לשמש בכתר אחד.

השמש טענה ביום שהיה צריך מש"ר להסתלק, שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד

לפי זה יש לפרש, שאותה טענה שטענה השמש במחלקותו של קורח שאין שתי מלכים משמשים בכתר אחד, טענה זו טענה השמש גם כאן, שאם משה ויהושע יכולים לשמש כאחד, א"כ הדין שנעשה בינה לבין הירח אינו נכון

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777, נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

שראה בדבר זה דבר חידוש שהוא יקר מאד אצלו יותר, וקשה מה מצא בדרשה זו חידוש שראה בו נחת רוח ושמח בו.

ולפי האמור ניחא, דהא איתא במשנה דאבות (פרק ב' משנה ח'), בשבח תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי, שאמר על רבי יהושע אשרי יולדתו, וכתב הר"ר עובדיה מברטנורא, ע"ש שהיא גרמה לו שיהא חכם. שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מביה"מד כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת,

ומקורו בירושלמי, (יבמות דף ח' ע"ב), במעשה דרבי דוסא בן הרכינס, שכתב שם, ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כ"ח) "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלבי" וגו', זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה. ע"כ

וקשה מה תועלת הגיע לרבי יהושע מאותם דברי תורה שנכנסו באזניו אחר שנולד, דעודנו קטן הרבה ואינו מרגיש בשום דבר, וראוי לומר בחנם טרחה אמו להביא עריסתו לבית המדרש מעת שנולד,

אך כפי הדרשא זו שדרש ר' אלעזר בן עזריה דנשים באות לשמוע דיש להם תועלת, דאף על פי שאינן מבינות בדברים עם כל זה כיון דדברי תורה נכנסים באזנן נשמתם קולטת הדברים הקדושים, ורק הטף שמפנים דעתם בדברים חיצוניים אין להם תועלת זו של קליטה,

על כן נמצא גם ר' יהושע בן חנניה כשהיה בבית המדרש אחר שנולד, היה לו תועלת מאותם דברי תורה שנכנסו באזניו שקלטה אותם נשמתו, יען כי הוא באותו זמן לא היה לו הרגשה בדברים חיצוניים, כי מצד גופו אין לו הרגשה בשום דבר, ולכך נפשו ודאי קולטת, דאינו כמו הטף שיש בהם דעת שלבם פונה אנה ואנה.

ולכן אמר להם ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם, דדרשה זו של ר' אלעזר בן עזריה **נוגעת לי**. וגם לספרים דלא גרסי לי, גם כן יבא נכון, דהשביח דרשתו וקראה מרגלית, ושמח בה מפני שנוגעת אליו, דבזה נודע שיפה עשתה אמו בדבר זה ולא טרחה בחנם, אלא היתה לו תועלת בודאי ממה שנכנסו דברי תורה באזניו, אף על פי שלא היה לו עדיין שום הרגשה מצד גופו.